

Škaja vsak četrtek
za volja s poštnino
vred in v Mariboru s
pošiljanjem na dom
za celo leto K 5.—
za pol leta „ 2.60
za četrť leta „ 1.30

Naročnina se pošilja
upravitelstvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Delaščiki katol. tiskovnega društva do-
birajo list brez po-
sobne naročnine.

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posamezni listi dobé
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 h.

Rokopis se ne vra-
tajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 12 h, dvakrat 18 h,
trikrat 24 h.

Štev. 47.

V Mariboru, dne 23. novembra 1899.

Tečaj XXXIII.

Narodna vzgoja v ljudski šoli.

Slovenski narod ima na svojem praporu zapisano geslo: Vse za vero, dom, cesarja. In ni redostajalo časov, da se je to geslo, ki ima narodu v vsem služiti kot vodilo, pretresavalo, češ, da se nekoliko izpremeni oziroma nadomesti z drugim, ali dozda se je še vsikdar spoznalo za najbolje, za edino pravo, od katerega narod ne sme se oddaljiti niti za las, če hoče biti srečen. Potemtakem se ima tudi vzgoja naše dece vršiti po tem geslu, če nočemo biti trinogi in lažnjivci, ki svoji deci in svojemu zarodu to pridržujemo, kar sami zase spoznamo za najbolje. Torej se ima tudi naša deca doma in v šoli vzgajati versko, t. j. v nas Slovenceh pač katoliško, nadalje slovensko narodno in avstrijsko patrijotično. O verski in patrijotični vzgoji danes ne maramo govoriti, smo že in še bomo; danes le par besedic, tudi ne izcrpne razprave, o vzgoji k narodni zavednosti in ljubezni v ljudski šoli. Ne pa radi tega, kakor da bi se bila ta stran v šoli doslej čisto nič ne gojila, ne; pač pa radi tega, ker se — odkritosrčnim nam je biti — v obče za njo stori premalo. Dobro vemo, da mnogi učitelji svojo rodoljubno dolžnost vrlo izpolnjujejo, a zraven teh jih je mnogo, ki jim srce živo bije za narod, a svojo prelepo narodno teorijo v šoli vse premalo prakticirajo, kakor da bi narodna dolžnost bila s tem storjena, če se na narodno geslo pristane in deci gorkim srcem pripoveduje o starih Slovanih in o sv. Cirilu in Metodu; pa tudi taki se nahajajo, namreč med rodoljubi, ki smat-

rajo narodno vzgojo dece za slepo strast, ali za političen čin, kateremu se v šoli ne sme dajati prostora. Na učitelje, ki slovenskega rodoljuba nimajo, bodisi da jih ta sveti plamen nikdar ni ogreval ali da je ugasnil, se ne oziramo, kajti nemškutarjem se govori zastoj. Mimogrede še tudi opominimo, da ta članek ni v nobeni zvezi z onimi, ki smo je zadnji čas pisali na adresu učiteljev.

Narodne vzgoje je treba. Dandanes živimo v dobi, katero vlada narodna ideja; vse se zbira okoli prapora narodnega. To je dejstvo, ki ga Slovenci ne moremo izpremeniti; pripravljalo se je skoz stoletja in sodeležni so ga vsi prosvetni narodi. Človeštvo se po tej ideji druži v narodne skupine, oziroma gravitira proti narodnim središčem in vsak izmed narodov stremi, da si pribori v tem vrvenju varno mesto, in vsak se po vseh močeh jači, da priborjeno mesto zoper premoč sosednega naroda ubrani. Kakor med posameznimi stvarmi, najsi bodo rastline ali živali ali človek, opazujemo boj za obstanek, tako ga bijejo sedaj narodi med seboj, vsak za svoj obstanek, z ljutostjo, kakoršne zgodovina doslej ne pozna.

Čim manjši je narod, tem bolje se ima napeti, da ga drugi ne poderó in pohodijo. Nam Slovincem, ki nas je razmerno malo, ne sme nobena žrtev biti pretežka, mi imamo napeti vse žile in žilice do zadnje, mi imamo poiskati vsako sredstvo, da se narod jači, in se ga tudi z vsem ognjem posluževati. Narodna ideja, narodna ljubezen mora v vsakem posameznem kakor v narodni celoti plamteti,

liki velik severni žar, ki vesoljni svet mogočno obseva daleč na okrog. In nas vse, kar nas narod šteje, mora prošinjati ta silni žar, vse dol do zadnjega, najmlajšega.

Ali ta narodni duh ne nastane v deci sam od sebe, gojiti se mora, otrok se ima v takem smislu vzgajati, da ga kedaj napolnjuje trajna dejanska narodna navdušenost. Ljubav do naroda je čustvo, in vsako čustvo se ima začeti rano in intenzivno gojiti, če naj je trajno in močno. Samo večasi otroku povedati, ti si Slovenec, in to še bolje v lastno zabavo, kakor se prerado godi, to ni nič, to je v smislu narodne vzgoje brez vrednosti. Kako stori pameten vzgojitelj, da mu bode otrok kedaj v resnici pobožen? Že rano in pogosto mu pripoveduje o ljubem Bogu, že rano mu sklepa ročice in mu govori iz pobožnega, vročega srca molitvico, pri vsaki priliki, ki jo nudi kak primer, ga opozori na božjo ljubezen, vsegamogočnost itd., modro neti v njem ljubezen do molitve, božje hiše in do vsega, kar je božjega itd. Skratka, vzgojitelj začne rano takoj ko otrok jame spoznavati in se zavedati, in njegov namen vse dejanje prešinja, se pozna na vsakem koraku, on otroku takorekoč ustvari ozračje, v kojem mora postati pobožen.

Na učitelje meri danes naša beseda, in sicer na tiste, ki, kakor smo že rekli, o šoli premalo vzgajajo v narodnem duhu. Brez premisleka naj začno v tem oziru delati, kolikor je mogoče. Šolska doba je čas za to, in tudi nič se naj ne boje, da zaženejo otroka v propast strasti. Ljubav do naroda je čednost in ne izključuje, da se ljubijo tudi drugi

Listek.

Črtice o Burih.

Ob sedanji južno-afriški vojski se celi svet močno zanima za Bure. Buri so sicer mal narod, toda zavoljo svojih lepih lastnosti v polni meri zaslužijo pozornost in zanimanje pa tudi spoštovanje drugih narodov.

Po veri so kalvinci, kakor njihovi bratje na Nizozemskem. Pa dasi današnji protestantje malo cenijo vero, so vendar Buri izvenredno pobožni in verni, tako, da lahko osramotijo mnoge današnje katoličane, ki se odlikujejo s svojo mlačnostjo, da, brezbožnostjo. Le škoda, da ti Buri še niso katoličani. Ko se je pričela vojska, je rekel 75letni predsednik transvalske države, Pavel Krüger: «Vojskujemo se za pravico. Bog je na naši strani. V njega zaupamo, da bo pomagal pravici do zmage!» Tako je govoril ne katoličan, nego krivoverec. Kako pa je govoril katoličan Benedek, poveljnik avstrijske armade na Češkem l. 1866? Ko se je imel pred bitko v Kraljičinem Gradcu podeliti papežev blagoslov vojakom, se je Benedek bogokletno norčeval rekši: «Le glejte, da Bog ne bo na nobeni strani» (da bo nevtralen), «za drugo bom poskrbel jaz sam.» Tudi ni dopustil, da bi se

vojakom podelil navadni blagoslov, češ, da jim to zmanjšuje samozavest. Za to bogokletno ravnanje pa je prišla strašna kazen. Benedek je izgubil bitko, čez 13.000 avstrijskih vojakov je ostalo mrtvih na bojišču.

Kdor v Boga zaupa, ga Bog ne zapusti. Pred dvema leti so začeli Italijani vojsko v Afriki z abesinskim cesarjem Menelikom. Šli so v boj v imenu ošabne in grabežljive italijanske narodnosti. Cesar Menelik pa je začel vojsko v imenu presvete Trojice in slavno je natolkel požrešne Lahe. Prav s tistimi topovi in puškami so bili tepeni Lahi, katere so 12 let prej podarili Meneliku. Tiste puške in topove pa so bili l. 1870 ugrabili sv. Očetu. Kako se Bog maščuje nad človeško ošabnostjo! Upajmo, da bo Bog pomagal tudi v vanj trdno zaupajočim vernim Burom do popolne zmage nad sebičnimi Angleži ter jih prej ko slej pripeljal v krilo sv. katoliške cerkve.

Gotovo bo zanimalo bralce «Slov. Gosp.» izvedeti, kako je kaj s katoliško vero v obeh burskih državah, v državi Transval in v svobodni državi Oranje.

V svobodni državi Oranje obstoji od l. 1894 samostalen apostolski vikarijat, ki šteje 1 milijon prebivalcev, sedaj še-le 5600 katoličanov. Duhovniki so večinoma udje reda oblatov Marijinih; tudi delujejo tukaj šolski bratje, nazareške sestre in sestre sv. Družine,

katere vodijo v različnih mestih katoliške šole. Škof biva v angleškem mestu Kimberley, katero sedaj najhujše oblegajo Buri.

V Transvalu obstoji samostalna apostolska prefektura še-le od 15. marca 1899. Katoličanov je v tej državi 6200. Prvi misionar v tej deželi je bil oče Houdevanger, ki je prišel leta 1868 v Transval. Takrat ni smel tamkaj brati sv. maše in je moral zapustiti v 12 urah državo, toda leto pozneje je po posredovanju enega izmed transvalskih okrajnih poglavarjev, ki je bil veren katoličan, prišel zopet nazaj. Od tistega časa katoliška stvar lepo napreduje v tej državi. Po večjih mestih obstojé katoliške redovne šole, pa tudi kat. duhovnikov tamkaj ne manjka. Usmiljene sestre, ki oskrbujejo bolnike so pri vseh prebivalcih zelo priljubljene. Država sicer ne podpira katoliških šol, pa jih tudi ne zatira, kakor to delajo marsikje v Evropi celo katoliške države. Katoliška vera še torej ima v teh krajih lepo bodočnost.

V angleški deželi Natal, kjer leži mesto Ladysmith, ki ga ravnokar oblegajo Buri, živi sedaj 10.800 katoličanov. V tej deželi je znani samostan trapistov, Mariahill, v katerem je živeltudi naš rojak slovenski trapist o. Emanuel Drevenšek, ki pa že počiva v južno-afriški zemlji.

narodi. Ali med ljubeznijo do lastne matere in do drugih mater sme in mora biti razlika. Če se ljubezen do svojega naroda goji krščansko, ni se bati, da bi postala strast, in tudi narod sme biti zadovoljen, gotovo se bode po njej ojačil, kolikor mu je sploh mogoče.

Neposredno in posredno z ukom naj vzgaja učitelj svojo deco k narodnosti. O vsakem času, pri vsaki priliki, z besedo in z vzgledom mu naj neti sveti zibelj narodne ljubezni, tudi on naj v šoli skrbi za vzduh, v kojem otrok ne more postati drugačen, kakor do najgloblje globine srca trajno in zanesljivo dejanski rodoljuben.

Ne da bi Nemce sploh hoteli posnemati; gorje nam, če to storimo; ali kakor nobenega človeka ni, ki bi bilo na njem vse slabo, tako ga tudi ni takšnega naroda, na katerem bi se ne dalo nič posnemati. Slovenski učitelji, ali vam je znano, da nemški tovariši po šolah že dolgo intenzivno gojijo narodnostni čut? V tem je smete posnemati, a ne le smete, ampak z vso močjo naše duše vas prosimo, da jih posnemate.

Vedno nam še zvenijo v ušesih besede, ki smo je slišali pred kakim mesecem, in s katerimi je nemška učiteljica opomnila deklico: «Kaj tacega nemško deklice ne stori; ali te ni sram?» Da, da, intenzivne narodne vzgoje po ljudskih šolah je nam Slovencem neobhodno treba.

K pričetku stoletnice rojstva Slomškovega.

Dne 26. novembra t. j. prihodnjo nedeljo se prične 100. leto rojstva nepozabnega kneza in škofa Slomškega. Rojen je bil namreč 26. novembra 1800 v Ponkvi. Med raznimi stoletnicami, ki smo jih dosedaj obhajali Slovenci in se jih bomo v proslavo mož posebnost zaslužnih za naš narod je gotovo stoletnica Slomškova najznamenitejša. Zakaj? Poleg apostolskih bratov sv. Cirila in Metoda gotovo nikdo ni toliko storil za slovenski narod v cerkvenem in v narodnem oziru, kakor je storil knez in škof Slomšek. Zato v polni meri zasluži, da se proslava stoletnice njegovega rojstva izvrši povsod po Slovenskem in kjer Slovenci živé, kar najslovesnejše, najveličastnejše, to pa še posebno na južnem Štajarskem in Koroškem, kjer je Slomšek deloval v raznih duhovskih službah od kapelana do škofa.

Ali se je že kaj storilo za dostojno proslavo te stoletnice? Nekaj že, toda vse premalo, Slomšek zasluži več. Kje se je že kak pripravljalni odbor v ta namen sestavil?

Poleg vernosti diči Bure tudi izvenredna hrabrost. Posebno se odlikujejo kot nedosežni strelci. Bur pa puška sta dva nerazdružljiva pojma. Že kot petletni dečki se vadijo v streljanju. S 16. letom je po državnem zakonu vsak mladi Bur že zavezan iti v vojsko. Zgodi se pa tudi, da celo 10-letni dečki gredo zraven v vojsko. Sedaj jim rabijo puške najnovejše iznajdbe. Vsak Bur je oborožen. V boju ostanejo Buri čisto hladnokrvni, borijo se pa hrabro kot Levi. Strahú ne poznajo, zato pa so si pridobili že marsikatero zmago nad Angleži pa tudi nad prvotnimi prebivalci.

Nek častnik, ki biva v Transvalu, piše sledeče: «Govoril sem enkrat z dvema starima Buroma o zmagosni bitki pri Bronkhorstspruitu, ki se je vršila za časa vojske z Angleži l. 1880, katere sta se ta dva Bura udeležila. Vojskovalo se je takrat 150 Burov proti 600 angleškimi vojakom. Kljub tej veliki premoči Angležev, ki so bili nenadoma napadeni in so v začetku boja bili čisto zmogčeni, so Buri vendar čisto mirni ostali v svojih naravnih skrivališčih ter so na rudečeharvane angleške vojake, ki so jih lahko od daleč videli, streljali, kakor na kakem streljišču. Najprej so pomerili na angleške častnike, ki so pod njihovimi kroglijami padali kot muhe. Saj ni čuda, ko so Buri tako izborni strelci, ki pri svojih domačih vajah v daljavi 400 do

Nikjer! Pač jeden že več let obstoji in to je Slomšekov odsek pri «Zvezi učitelj. društev». In duhovniki in ljudstvo? Dosedaj se nismo ničesar slišali. Duhovniki so že dobili v roke Slomškove pridige osnovane, toda ljudstvo naše dobi knjigo o Slomšku, ki jo izdà družba sv. Mohorja za prihodnje leto iz dobroznanega peresa profesorja dr. A. Medveda, za jedno celo leto prepozno.

Kar se je zamudilo, naj se popravi takoj, dokler še je čas. Slomška so dolžni slaviti duhovniki kot najslavnejšega slov. škofa, učitelji kot prvega slovenskega vzgojeslovca, in ves narod slovenski kot najznamenitejšega svojih buditeljev in dobrotnikov, posebej pa še kot prezaslužnega pisatelja v duhovnih in posvetnih strokah.

Zato se naj tekom te stoletnice priredi v vsaki slovenski župniji posebna Slomškova slavnost, na katere naj izbrani govorniki razložijo ljudstvu veliki pomen te stoletnice, pa mu tudi pokažejo, kaj je bil Slomšek za narod in ga spomnijo naj s pomočjo krasnih njegovih nauk, ki še imajo dandanes isti pomen kot pred 40 in 50 leti. Na to že sedaj opozarjamo vsa naša narodna društva, posebno še na kmetih. Proslava Slomškove stoletnice bodi vseslovenska, splošna.

Slomšek je ustanovitelj naše družbe sv. Mohorja. Njegovo življenje izdà družba za svoje ude prihodnje leto. Bodi skrb itak že marljivih družbenih poverjenikov, da pride ta zlata knjiga v tem večjem številu med narod. Poverjeniki in vsi drugi rodoljubi, le sedaj že na delo, da bo družba vsepovsod še napredovala, ali vsaj ne nazadovala in da bo štela ob koncu stoletnice ustanovitelja — 80.000 udov!

Sploh pa skrbimo v tem znamenitem letu še prav posebno za pravi krščanski napredek na vseh straneh v verskem, narodnem, političnem in gospodarskem oziru. Če bomo storili vse, da ostane naš rod še v bodoče tako zvesto vdan sv. veri in katoliški cerkvi, če bomo delali vsi stanovi složno v bratski krščanski ljubezni za narodov pravi napredek, potem bomo dostojno slavili Slomšekov spomin: tako bomo delali v njegovem duhu!

Državni zbor.

Ministerstvo Clary vmira.

Danes 17. novembra se govori med poslanci, da se je ministerski predsednik grof Clary odpovedal svoji službi. Cesar je poklical Javorskega in dr. Katreina, da se z njima pogovarja, kaj mu je storiti. Zakaj se

vmika ministerstvo po tako kratkem, komaj enomesečnem obstanku? Vzrok se vgané prav lahko. Cesar je poklical na krmilo ministra Clary-ja, da se izvedejo volitve v delegacije, o katerih smo zadnjič govorili, ker bi levičarji bili s svojim ropotanjem zabranili te volitve, ako bi še obstale v veljavi jezikovne naredbe. Da so se te delegacije izvolile, bilo je treba prelivati veliko človeške krvi. Tu se vidi, kako neokretna je ustava za Avstro-Ogersko. Zraven tega pa silijo še druge razmere Claryja k odstopu. Komisija za nadzorstvo državnega dolga je imela te dni dvakrat sejo, pa je v obeh sejah sklenila, da se dovoli ne temu ministerstvu, vzeti iz državnih blagajnic zlata za blizu 52 milj. gid. Kaj pa hoče vlada početi, če nima denarja? Gotovo je tudi, da večina državnega zbora ne dovoli tej vladi, da bi smela pobirati davke, kakor vlada zahteva, skozi 4 mesece prihodnjega leta, temveč k večemu za 1 mesec. Kdo pa bo Claryjev naslednik? Po celem svetu je navada, da se iz večine državnega zbora zbere ministerstvo. Ali bo večina našega državnega zbora hotela prevzeti pri sedajšnjih razmerah vlado, je veliko vprašanje. Najbrž sledi zopet novo uradniško ministerstvo, ktero pa mora biti pokorno desnici, če hoče vladati dalje časa.

Kvotna deputacija.

Avstrijski zbor kvotne deputacije se na Dunaju ni mogel porazumeti z ogersko deputacijo. Ogrji so sicer privolili, da hočejo plačevati k skupnim potrebsčinam 33 ali celo 34%. Toda avstrijska deputacija ni zadovoljna s temi odstotki. Zato so jo Ogrji pobrisali zopet domu, ob enem pa povabili avstrijske delegate, naj pridejo za njimi v Budimpešto, da se tamkaj dogovori končajo. Ogrji so res modri politiki. Kar se njim ni posrečilo na Dunaju, to bodo brez dvoma dosegli v svoji domovini.

Dogodki na Moravskem.

Med Čehi vre še neprestano. Čehi ne morejo tega pozabiti, da se njim je vzelo betvo pravice, ktero so dosegli po večletnem naporu. O tej stvari se je do 16. novembra pletla obravnava v državnem zboru. Ministri so slišali bridke besede. Od Čehov sta govorila dr. Šileny in Horica, a tudi Poljak Kozlovski je grozil vladi. Vladi res ne preostaja nič drugega, kakor da se vmakne. Izvolil se bo odsek 36 udov, ki ima preiskati vse te dogodke na Českem in Moravskem ter poročati o svojem poizvedovanju državnemu zboru.

600 korakov pri desetih streljih vsaj šestkrat zadenejo v nastavljene steklenice.

Ona Bura, s katerima sem govoril, sta med bitko ležala za nekim velikim mravljinjakom, katerih je bilo dosti na bojišču. Kmalu eden njiju zapazi v daljavi kakih 600 korakov visokega angleškega častnika in ga pokaže tovarišu. Ta pa je že pritisnil puško k licu, toda tovariš mu zabrani strel: «Naj ga vstrelim jaz» mu reče, ker je prvi videl Angleža. Oni pa tega ni hotel dovoliti. Nazadnje sta srečkala. Eden vzame robec in naredi na koncu gumb in robec podrži tovarišu. V nadaljnih 2 sekundah je Anglež (bil je polkovnik) že ležal na hrbtu s krogljivo v glavi.

Bitka ni trajala četrte ure in padlo je 300 angleških vojakov, med njimi so bili vsi častniki. Drugi pa so pokazali belo zastavo znamenje, da se udajo sovražniku. Od Burov je bil le eden lahko ranjen.

Od 16. do 60. leta so vsi Buri podvrženi vojni dolžnosti. Država Transval ima 16 okrajev. Ti so vsi v brzozjavni zvezi z glavnim mestom Pretorijo. Če pride sovražnik, hiti brzozjavno povelje na vse kraje in v 2—3 urah so Buri že na konjih in patrolizirajo po deželi in se posvetujejo o vojski. V mirnih časih so kmetovalci; redne armade, kakor jo imamo mi, nimajo Buri. Kadar zapazijo sovražnika, ga s kakega skrivnega

kraja nenadoma napadejo. Njihova zvitost, naglost in odločnost združena z občudovanja vredno hrabrostjo jim je pridobila že marsikako zmago in z njo neodvisnost njihove domovine. (Konec prih.)

Ko bi ubogala . . .

(Črtica. Spisal Vek. Potočnik.)
(Konca.)

Sveti večer!

Debel sneg se je lesketal v motnih luninih žarkih po hribih, na polju, na drevesih. Bril je oster veter.

Iz zvonika sentjakobske cerkvice se je slišalo, ubrano, mило pritrkavanje zvonov.

V klancu pod kočo Gabernikove vdove se je gibala neka postava; velika njena senca je padala daleč tja proti sumi.

«Še ne spijo;» je vzdihnila ona postava ter strmela proti nizki koči.

Kolena so se ji šibila.

Vsa je trepetala.

Stisnila je krčevito nekaj k svojim prsim ter hotela naprej.

«Ne morem . . .»

Iz prsij se ji je izvil dolg, obupen vzdih.

Vsedla se je na velik hrastov štor, ki je štrlel iz debelega snega, povescila je glavo . . . Pozabila je, da jo mrazi; postajalo ji je gorko, vroče, tako prijetno vroče. Lotéval se jo je